

ANNALES SCIENTIA POLITICA

VOLUME 8, NUMBER 2, 2019

ANNALES SCIENTIA POLITICA

Vol. 8, No. 2, 2019

KIRÁLY, R.: The phenomenon of border in the context of development of relations between the Kingdom of Spain and its autonomous region of Catalonia. *Annales Scientia Politica*, Vol. 8, No. 2 (2019), pp. 90 – 99.

RÓBERT KIRÁLY

Institute of Political Sciences
Faculty of Arts
University of Prešov
Slovak Republic
E-mail: robert.kiraly@smail.unipo.sk

Abstract:

This work analyzes a conflict between Spain and its autonomous region of Catalonia; we appeal to context of phenomenon of identity borders and emotional bordering, with using a border studies methodology. The article characterizes signs and symbols - both tangible and intangible - on the basis of which the Catalans identify themselves as a nation with ambitions to have their own state or to federalize the Kingdom of Spain. Work also describes historical and current context of struggle between Madrid and Barcelona (economical, political, cultural). In the last part we accentuate four scenarios of potential evolution of relations between Spain and Catalonia.

Keywords:

Autonomy, Barcelona, Borders, Catalunya, Identity, Madrid, Nation, Spain, Struggle.

FENOMÉN HRANICE V KONTEXTE VÝVOJA VZŤAHOV MEDZI ŠPANIELSKYM KRÁĽOVSTVOM A JEHO KATALÁNSKYM AUTONÓMNYM REGIÓNOM

RÓBERT KIRÁLY

Institute of Political Sciences
Faculty of Arts
University of Prešov
Slovak Republic
E-mail: robert.kiraly@smail.unipo.sk

Abstract:

This work analyzes a conflict between Spain and its autonomous region of Catalonia; we appeal to context of phenomenon of identity borders and emotional bordering, with using a border studies methodology. The article characterizes signs and symbols - both tangible and intangible - on the basis of which the Catalans identify themselves as a nation with ambitions to have their own state or to federalize the Kingdom of Spain. Work also describes historical and current context of struggle between Madrid and Barcelona (economical, political, cultural). In the last part we accentuate four scenarios of potential evolution of relations between Spain and Catalonia.

Keywords:

Autonomy, Barcelona, Borders, Catalonia, Identity, Madrid, Nation, Spain, Struggle.

Úvod

V práci vykonávame rozbor konfliktu medzi Španielskym kráľovstvom a jeho autonómnym katalánskym regiónom, pričom kladieme

dôraz na kontext fenoménu identitárnej hranice a emocionálneho borderingu. Naším cieľom je ponúknuť nový pohľad na danú problematiku ako aj na problém otázky katalánskej národnej identity, a to prostredníctvom použitia metodológie border studies. V záverečnej časti práce predkladáme štyri možné scenáre budúceho vývoja vzťahov. Na spracovanie témy používame relevantné internetové a knižné zdroje

(Ne)španielske Katalánsko? Analýza ich vzájomných vzťahov s dôrazom na fenomén hranice

Rok 2017 sa niesol v znamení aj vyhrotenia vzťahov na Pyrenejskom polostrove medzi ústrednou, resp. centrálnou španielskou mocou a jej autonómnym katalánskym regiónom. Táto situácia sa pretavila až do podoby Madridom neuznaného referenda o nezávislosti v roku 2017, pričom sa vtedajší španielsky premiér Mariano Rajoy nebál použiť aj obranné zložky štátu na potlačenie pokojného ľudového hlasovania. Po tejto situácii nastal rozkol v európskej spoločnosti. K polarizácii verejnej mienky došlo aj na základe toho, že jedni vyzdvihovali

katalánske autonómne snahy poukazujú na Chartu OSN, pričom druhá strana plne podporovala španielsku ústavu a zákony, podľa ktorých súčasný katalánsky expremiér Carles Puigdemont a spol. konali neoprávnene. V tomto spore zohráva kľúčovú rolu aj samotná hranica (Kováčiková, 2017).

Naším cieľom preto bude analyzovať uvedený konflikt z nového uhlu pohľadu – z pohľadu výskumu hraníc. Hneď na začiatku by sme upriamili pozornosť na jednu nie nepodstatnú skutočnosť. Hlavným popudom na vznik štúdia hraníc boli nepochybne aj integračné procesy na európskom kontinente, ktoré si doslova vyžiadali nový pohľad ako na fungovanie, tak aj na funkcie hraníc národných štátov. V prípade vzťahov v Španielskom kráľovstve upriamime našu pozornosť na fenomén hranice z antagonistického, konfliktného uhla pohľadu.

Ďalšie španielske regióny,¹ ak odhliadneme od Katalánska, taktiež netúžia po ešte väčšej integrácii s Madridom, ale ich snahou je dezintegrácia. Inak povedané, volajú po úplnom rozpade unitárneho charakteru Španielska a vytvorení buď federatívneho modelu rešpektujúcu centrálnu vládu, no s výrazným posilnením suverenity, alebo odtrhnutím sa a vytvorením samostatného štátu. Kým európskym trendom v posledných rokoch je „búranie“ hraníc, resp. budovanie Schengenu a prijímanie nových členov s cieľom rozširovania tohto integračného zoskupenia (tzv. proces europeizácie), v Španielsku sa deje presný opak. Prečo tomu tak je, hodláme analyzovať v nasledujúcej časti práce.

Na to, aby sme pochopili problematiku vzťahov medzi Madridom a Barcelonou je nutné v prvom rade poznať charakter, teda niečo, čo možno nazvať mentalitou Kataláncov. Je známe, že Katalánci majú okrem autonómneho postavenia aj svoju historickú, kultúrnu a jazykovú špecifickosť, ktorá ich do značnej miery odlišuje od Španielov. A tak, pri deskripcii katalánskych symbolov a iných špecifik poukážeme na to, akým spôsobom tieto formálne znaky národa/štátu ovplyvňujú/ovplyvňovali proces diškurzívneho hraničenia (Scott, 2011, s. 8). Ale nielen jeho. Hranica môže mať rôznorodé podoby. Pod týmto pojmom si môžeme

predstaviť prírodné úkazy (rieky, pohoria, polia...), umelo vytvorené hranice (ploty, múry...), ale hranica má aj svoju „duchovnú“ podobu.

Ide totiž o vybudovanie národnej identity v mysliach jednotlivých ľudí, ktorí sami seba ohraničujú od príslušníkov iných národov, t. j. identifikujú sa vo vzťahu k iným. Môžeme tu teda pojednávať o tzv. „identitárnej“ hranici. A práve fenomén identity v kontexte hranice vystupuje a zohráva závažnú úlohu aj pri bilaterálnych vzťahoch medzi Barcelonou a Madridom. Umelé a nedobrovoľné, resp. násilné spojenie dvoch národov do jednotného politicko-geografického celku sa skôr či neskôr musí prejaviť v situáciách, aké sme mali možnosť badať na Pyrenejskom polostrove v r. 2017. Čo ale tvorí katalánsku identitu?

Rozhodne pri odpovedi na túto otázku musíme začať históriou. Práve tá patrí k najdôležitejším determinantom utvárania národnej identity a teda aj „identitárnej hranice“. Katalánska štátnosť ráta viac ako tisíc rokov, pričom neustály boj Kataláncov o nezávislosť sa vyskytoval v minulosti už mnohokrát.² Nás ale bude zaujímať predovšetkým rok 1714, kedy počas vojny o španielske dedičstvo prišli o svoju nezávislosť. 11. september, teda deň tejto udalosti, je u Kataláncov známy ako Diada Nacional de Catalunya (Deň nezávislosti). Významný úspech zaznamenal tento národ v roku 1931, keď po páde diktátora Miguela Prima de Riveriho došlo k vytvoreniu nezávislej Katalánskej republiky s metropolou Barcelona a prezidentom Francescom Maciàom. Ich suverenita však nemala dlhé trvanie. V roku 1939, po konci občianskej vojny s víťazným generálom Franciscom Francom, sa katalánska identita a autonómia násilne potlačili, pričom bol popravený prezident a katalánsky národný hrdina Lluís Companys i Jover. Autonómny štatút (ale už nie nezávislosť) im bol obnovený v roku 1979 na základe španielskej ústavy (Chmelár, 2017; Štrba, 2017; Sant, 2017, s. 345).

Ako teda môžeme vidieť, hranice tohto národa počas svojej dlhoročnej existencie zaznamenávali značné turbulencie a neustále snahy o potlačenie identity suverénneho a hrdého národa. Túto skutočnosť potvrdzuje v konečnom dôsledku aj vyššie uvedený Deň nezávislosti,

¹ Autonómne snahy nemajú iba Katalánci ale aj napr. Baskicko, Galícia, Navarra.

² Bližšie pozri: The Spanish Crisis in Iberia, 2019; Ponc, 2017.

ktorý je jedným z oficiálnych národných symbolov Katalánska (Sant, 2017, s. 345).

História utvára, resp. je spoločným menovateľom všetkých ďalších katalánskych symbolov či identity. Ďalším mimoriadnym prvkom pri vymedzovaní identity a budovaní „identitárnych“ hraníc je nepochybne vlajka (známa aj ako Senyera) a s ňou súvisiaci znak. Vlajku, ako vexiologický symbol, tvoria 4 červené pruhy na žltom poli, čo sú zároveň aj národné farby. Ide o historický relikv od dôb kráľa aragónskeho, ktorého symbolika je znázornená aj v znaku. S vlajkou súvisí jeden termín, o ktorom uvažoval Prokcola – emocionálny bordering. Je to vnímanie emócie ako súčasť identity národa. Túto záležitosť môžeme veľakrát badať pri udeľovaní významných ocenení, ale aj pri športových úspechoch, resp. prehrách. V kontexte Katalánska a Španielska môžeme emocionálny bordering vnímať predovšetkým pri futbalových zápasoch celosvetovo populárnych klubov Real Madrid a FC Barcelona, kde fanúšikovia „Blaugranas“ mávajú katalánskymi zástavami.³ Napokon, katalánska vlajka je zobrazená aj v logu samotného klubu (Colomina, 2019, s. 240 – 245; Duleba a kol., 2017, s. 45).

Logo katalánskeho futbalového veľkoklubu ale obsahuje okrem Senyery aj ďalší oficiálny národný znak. Ide o tzv. Creu de Sant Jordi, ktorý je spájaný so svätým Jurajom – známym martýrom a patrónom mnohých štátov a miest (vrátane Katalánska). V tejto súvislosti sa udeľuje aj najvyššie katalánske civilné ocenenie známe ako Premi Creu de Sant Jordi (Creus, 2019). K identite národa a jeho vymedzeniu v kontexte duchovných hraníc nepochybne patrí aj národná hymna. Tá je spätá aj s vyššie uvedeným emocionálnym borderingom. Hymna totiž u príslušníkov národa vyvoláva určitý pocit hrdosti (samozrejme v prípade, ak znie pri radostnejších udalostiach). Takzvaná „Els Segadors“ je hymnou pre Kataláncov od roku 1993, avšak pôvod tejto piesne siaha až do 17. storočia! Text bol inšpirovaný pôvodnou národnou piesňou známou ako „Guerra dels Segadors“ spievanej pri príležitosti začatia Tridsaťročnej vojny. V úvodnej slohe sa dokonca uvádza aj ich túžba po samostatnosti, čo len podčiarkuje vážnosť ich politického zmysľania, resp. národno-emancipačných túžob a ambícií.

³ Národnú hrdosť a katalánske symboly môžeme badať aj pri iných tamojších populárnych športoch napr. futbal, rugby, hokej (Trueta, 2008, s. 11 – 14).

Emocionálny bordering sa tak pri zvukoch hymny – podľa nášho názoru – dostáva do silnejších „kontúr“, než napr. pri počúvaní slovenskej hymny zo strany Slovákov. Prvé dva verše znejú nasledovne: „Catalunya triomfant, tornara a ser rica i plena“ (voľne preložené ako – „Katalánsko víťazné, bude opätovne bohaté a celé“) (Hargreaves, 2000, s. 98 – 99).

Je známe, že štátne symboly tvoria vlajka, hymna, znak a pečať. Prvé tri sme si už v kontexte s Katalánskom analyzovali, a tak a pred nami „stojí“ posledný štátny symbol – pečať. Jej celý názov znie Segell de la Generalitat de Catalunya, pričom reprezentuje všetky katalánske inštitúcie a pridružené orgány (The Generalitat, 2018). Tieto symboly nie sú len záležitosťou štátu, ale aj identitárnou, resp. emočnou. Dávajú totižto pocit suverenity a pocit autonómnosti, nezávislosti, o ktorý Katalánci počas histórie svojej existencie prišli niekoľkokrát. Aj preto sa teraz väčšia časť spoločnosti vymedzila voči domorodým Španielom, pričom odmieta centralizovanú madridskú vládu.

Ak sa bližšie pozrieme na charakter hranice, tak môžeme v tejto súvislosti uvažovať, podľa nášho názoru, o 2 typoch hraničenia – diškurzívneho a reprezentačného. Ide o vymedzenie, ktoré poskytol James Wesley Scott. Diškurzívne hraničenie zahŕňa politický a sociálny rámec. Dochádza tu napríklad k vymedzeniu rozdielnosti v oblasti kultúry, etnicity, histórie či geografie. Prvoplánovo hovorí napr. o vyjadrení identity a vzťahu k samotnej hranici (Scott, 2011, s. 8). V prípade Katalánska a Španielska to dokonale „sedí“.

Hranica medzi nimi (hoc je len de facto pomyselná, nakoľko stále pojednávame o unitárnom štáte) je vymedzením dvoch rozdielnych identít, s rôznou minulosťou, ba aj jazykom. Je všeobecne známe, že katalánčina je jedným z úradných jazykov tohto autonómneho regiónu, čo len opätovne, spoločne s vyššie uvedenými symbolmi, potvrdzuje skutočnosť, že ide o národ, a nie len o etnikum, hoc je pravda, že podľa španielskej ústavy to de iure pravda nie je.

Pri jazyku resp. povahe/nepovahe národného charakteru Katalánska sa pristavíme z dôvodu možnosti uvážlivejšieho, resp. objektívnejšieho pochopenia súčasného vyhroteného stavu. Ak vynecháme vzájomné osočovania, nadávky a nerešpektovanie geografickopolitických hraníc svojich kultúr, tak sa dosta-

neme do roviny politicko-právnej, ktorá je z nášho pohľadu takisto veľmi dôležitá.

Vlnu pobúrenia „odštartoval“ španielsky ústavný súd, ktorý v roku 2010 zrušil 14 článkov katalánskeho autonómneho štatútu, pričom tvrdil, že Katalánci nie sú národ, ale len etnikum, čo v konečnom dôsledku vyústilo až do zákazu katalánčiny v španielskom parlamente. Po neúspešnom a vládou násilne potlačenom referende v roku 2017 došlo nakoniec aj k aktivácii článku 155 španielskeho základného zákona – Ústavy, (mimochodom po prvýkrát v histórii), ktorý umožňuje zrušenie, resp. obmedzenie autonómneho štatútu regiónu. De facto to znamená, že madridská vládou právny spôsobom obsadila Katalánsko a opätovne sa narušila „identitárna hranica“ medzi oboma celkami. Rok 2010 bol teda – z nášho pohľadu – kľúčovým v snahe zmeniť štatút a funkciu hranice medzi Madridom a Barcelonou. Ústava totiž hovorí o jednotnom španielskom národe. Galícia, Baskicko a Katalánsko po úprave základného zákona zostali už len „národnosťami“, a nie „národmi“. Nie je to len terminus technicus, ale obrovské poníženie miestnych, silných a historicky špecifických regionálnych oblastí. Ako uviedol profesor hispánskych štúdií Sebastiaan Faber pre portál Slate: „Bola to facka mnohým obyvateľom Katalánska, ktorí rozhodnutie videli ako ďalší dôkaz toho, že Španielsko nikdy nebude rešpektovať kto sú a nikdy nebude brať vážne ich identitu“ (Prečo, 2017; Chmelár, 2017; Erickson, 2017).

Sme svedkami akejsi evolučnej transformácie hranice medzi Madridom a Barcelonou. Na počiatku, t. j. pri vzniku Katalánska, boli prítomné tzv. subsekventné typy hraníc. Ide o taký druh ohraničenia, ktoré bolo vybudované na určitom území po osídlení daného miesta. Takisto je produktom postupného vývoja society, teda nie je produktom prírody, ale ľudskej činnosti. S tým musíme súhlasiť, nakoľko tak sa totiž Katalánci už v minulosti vymedzili nielen ako národ, ale dokonca mali svojho času aj samostatný štát s vlastnými symbolmi, jazykom, špecifikami a funkčnou hranicou! Historicky zažili Katalánci aj tzv. asekventný typ hranice, ktorý mal tendenciu adaptovať sa na rôznorodé spoločenské zmeny, pričom sa prispôboval etnickým či jazykovým pomerom. Domnievame sa, že tento typ hranice existoval od r. 1979, čo je rok obno-

venia autonómneho charakteru regiónu až po rok 2017, kedy došlo k aktivácii článku 155 španielskej ústavy (Duleba a kol., 2017, s. 14).

Do tej doby, hoci existovali rôzne spory a nedorozumenia, dochádzalo k relatívnemu rešpektovaniu hraníc oboch geograficko-politických celkov. Po aktivácii uvedeného článku Ústavy sa charakter hranice pretransformoval z asekventného typu na reliktný, t. j. pozostatkový. V tomto type je politický význam ohraničenia minimálny. Hranice sa vymedzujú ako historický reliktný, ktorý už oficiálne neexistuje. Mariano Rajoy de facto a de iure prebral kontrolu nad politickými a administratívnymi inštitúciami regiónu, pokiaľ sa neobnoví ústavnosť v regióne (Španielsko, 2017; Duleba a kol., 2017, s. 14).

„Nepolitickými“ slovami to znamená, že centrum bude Katalánsku vládnuť dokiaľ nebudú úplne eliminované jeho separatistické ambície, a to aj v budúcnosti. Tento článok je obrovskou právnou zbraňou v rukách Madridu, aby zabránil akýmkoľvek dezintegračným snahám a premene charakteru hraníc. Aj na základe týchto skutočností konštatujeme, že cieľom centrálnej vlády je transformovať regionálne hranice z asekventného na trvalo reliktný typ.

Domnievame sa, že každá hranica má svoj postupný vývoj, resp. sa nejedná o nejaký stály fenomén. Koniec koncov história nám dáva obrovské množstvo príkladov, kde sa menil význam a charakter hraníc. V tomto kontexte pojednáva aj pragmatický prístup border studies, ktorý sa primárne orientuje na riešenie problematík súvisiacich s jestvovaním hraníc. Pragmatický prístup je dôkazom vyššie uvedenej skutočnosti, že evolučná transformácia hraníc je možná vďaka svojmu flexibilnému charakteru. Avšak katalánsko-španielsky príklad je na dnešné pomery v Európe špecifický. Kým totižto väčšina štátov posledných desaťročí sa snažila o búranie hraníc a integráciu založenú na vzájomnej kooperácii a rešpekte, tak Katalánci sa snažia o dezintegráciu zo Španielskeho kráľovstva. Otázne ale je, akým spôsobom by fungovala cezhraničná kooperácia po prípadnom oddelení sa Barcelony a jej vstupe do EÚ. Domnievame sa, že v konečnom dôsledku by museli oba štáty pristúpiť na cezhraničnú spoluprácu a odbúranie hraníc, nakoľko sú oba celky od seba v mnohých ohľadoch závislé.

Katalánsko ale disponovalo pred referendom z r. 2017 veľkou mierou autonómie. Spomenúť môžeme napr. existenciu regionálnej vlády, parlamentu, policajných zložiek, škôl s katalánčinou ako vyučovacím jazykom, katalánčinu ako úradný jazyk, internetovú doménu (.ca) atď. Dokonca španielska ústava zaväzuje centrálnu vládu ochraňovať jednotlivé špecifické národy v krajine, vrátane ich jazyka ako kultúrno-historického dedičstva (Constitution, 2018, s. 10 – 11; Katalánské, 2017).

Katalánci aj napriek tomu volajú po článku 1 Charty OSN, ktorý okrem iného pojednáva o práve na sebaurčenie. Charta hovorí o nevyhnutnosti a potrebe „rozvíjať medzi národmi priateľské vzťahy založené na úcte k zásade rovnoprávnosti a sebaurčenia národov, ako aj robiť každé iné vhodné opatrenie na posilnenie svetového mieru“ (Charta, 2018, s. 1).

Niektoré dôvody separatistických nálad Kataláncov sme už v našom texte uviedli. Mnohokrát sa jednalo o problém identity, nakoľko Španieli narúšali túto prirodzeno-historickú duchovnú hranicu. Nacionalizmus, nacionálne uvedomenie či patriotizmus je nepochybne ústrednou témou Kataláncov. Dokonca ani tvrdé represívne režimy, za generála Franca obzvlášť, nedokázali zdevastovať hranice ich identity. Vedomie neopakovateľnosti, historickej jedinečnosti a autenticity pretrvalo v mysli utlačovaného národa, pričom táto idea bola odovzdávaná každej ďalšej, dnes už početnej generácii. Počet obyvateľov hlásiacich sa ku katalánskej identite je cez 7,5 milióna ľudí! Čo je o dosť viac ako má samotné Slovensko, alebo Fínsko (Population, 2017).

Druhým dôvodom prebudенých nacionalistických vášní a ambícií Kataláncov v podobe samostatnosti na úrovni štátu alebo aspoň federalizovaného Španielska je ekonomický faktor. Katalánsko patrí medzi najbohatšie španielske regióny a aj tento moment utvrdzuje v domácom obyvateľstve ideu možného samostatného jestvovania. Uvedené umocnila aj hospodárska kríza z r. 2008, počas ktorej v r. 2009 upadlo Španielsko do dlhej ekonomickej recesie, pričom jeho HDP začalo rásť až v roku 2014. Katalánci sa cítia ekonomicky podvedení. Na celkovom HDP Španielska sa podieľajú 20 %, avšak pri rozdeľovaní financií sa Madrid orientuje viac na chudobnejšie regióny, čo sa Barcelone rozhodne nepáči. Centrálna madridská vláda je navyše konfrontova-

ná so skutočnosťou, že prípadné oddelenie sa Katalánska vytvorí právny precedens aj pre ďalšie autonómne regióny. Predovšetkým by šlo o Baskicko, Navarru a Galíciu (Prečo, 2018).

V kontexte border studies by sme tento spor mohli vnímať aj ako konflikt centrum – periféria. Podľa našej mienky sa však v Madride v tejto súvislosti koncentruje, resp. centralizuje najmä politická moc. Katalánsko, ako sme uviedli, je bohaté a bolo by schopné samostatného hospodárenia, avšak chýba mu politicko-právna moc vo vzťahu k centru.

Pojem „periféria“ – vo vzťahu k potrebám našej analýzy – definoval (aj) J. Gottman. Podľa neho „je to oblasť vymedzená fyzicko-geografickými podmienkami, historickým vývojom, silou ekonomických funkcií a politickou organizáciou“ (cit. podľa Duleba a kol., 2017, s. 56).

To všetko platilo ešte pred obmedzením autonómie regiónu zo strany ústrednej vlády. Katalánci mali vlastné ohraničené územie na severovýchode krajiny, disponovali ekonomickou silou a politickou organizáciou (t. j. mali svoju vládu a parlament) a majú za sebou storočný historický vývoj a skúsenosti predkov. Dôležitou zložkou „identitárnej hranice“ sú kultúrne špecifiká. Analyzovali sme štátne symboly, históriu, ekonomiku a jazyk, avšak kultúra hrá takisto svoju nezanedbateľnú rolu pri vymedzovaní vzťahu dvoch národov. Aby nedošlo k omylu, sme si uvedomili, že kultúra sa primárne identifikuje prostredníctvom jazyka, ibaže množstvo symbolov podieľajúcich sa aj na procese emocionálneho borderingu pochádza z miestneho folklóru. A je ich naozaj veľké množstvo, pričom sú odlišné od tých španielskych. Z nášho pohľadu ide teda o dôkaz, že tieto dva národy, španielsky a katalánsky, sú odlišné aj po kultúrnej stránke, t. j. jazykovej, folklórnej, umeleckej v širšom zmysle slova a následne historickej i politickej.

Medzi najvýznamnejšie symboly Katalánska v kultúrnych reláciách patrí napr. tanec s názvom Sardana. Je to jeden z najvýznamnejších historicko-kultúrnych špecifik Kataláncov. Je to kultúrne dedičstvo upevňujúce národnú identitu a odlišnosť ich národa od iných⁴ (Hargreaves, 2000, s. 97).

⁴ Túto špecifickosť môžeme dať do komparácie napríklad s tzv. slováckym verbuňkom, ktorý ako tanec je zapísaný na zozname majstrovských diel

Ďalšími katalánskymi kultúrnymi špecifikami sú napr. *Vibria* a *Gigantes y cabezudos*. V prípade *Vibria* ide o európskeho draka, ktorý má nenahraditeľné miesto aj v katalánskej mytológii či folklóre. *Gigantes y cabezudos* je festival historických kostýmov. Hlavným znakom festivalu sú typické papierové mechy na hlavách znázorňujúce významné osobnosti národa (*Gigantes*, 2019; *Vibria*, 2019).

Katalánci majú svoje kultúrne nehmotné dedičstvo zapísané od roku 2010 aj na zozname UNESCO, a to v prípade tzv. Castell, čo je stavenie ľudskej veže na katalánskom festivale (*Los*, 2010). Do katalánskej kultúry sa radia aj ďalšie typické črty z oblasti architektúry a geografie (napr. známa *Sagrada Familia*). Katalánci však majú aj ďalšie štátno-politické symboly (okrem vlajky, pečate, znaku a hymny). Nasledujúca časť príspevku tak opätovne poukáže na diferenciáciu medzi Španielskom a Katalánskom čo len umocní nálady na podporu osamostatnenia tohto historického regiónu zo strany samotných Kataláncov i tých kvázi Európanov, pre ktorých je európsky integračný proces aktom osnovania unitárneho, nadnárodného štátu, v ktorom preváži globálna identita na úkor národnej.

Medzi jeden z najvýznamnejších politických symbolov patrí *Pi de les Tres Branques*. Ide o už mŕtvu borovicu nachádzajúcu sa v blízkosti katalánskeho mesta Berga na severe od centra. Katalánci tento strom, resp. symbol vnímajú ako reprezentáciu jednoty ich národa, pričom je miestom pravidelných a rôznorodých politicko-kultúrnych stretnutí (*Pi*, 2019).

Špecifické postavenie v španielskej kultúre má nepochybne i *corrida*. Býčie zápasy, o ktorých sa vedú polemiky naprieč ochranármi zvierat a zástancami tradícií, dostali v Katalánsku zákaz vďaka rozhodnutiu regionálneho parlamentu v roku 2010. Celkovo bol pomer hlasov 68:55. Zaujímavosťou je aj skutočnosť, že v Barcelone sa nachádza jedna z najstarších arén pre (ne)usporadúvanie tejto atrakcie (*V Katalánsku*, 2010).

Uvedený zákaz pravdepodobne spustil aj ďalšiu vlnu separácie od Španielov. Nakoľko je *corrida* výlučne záležitosťou Španielska a Katalánci sa za Španielov nepovažujú, tak táto „kultúrna odluka“ bola z pohľadu separatistických

snáh pozitívnym krokom vpred. Došlo ešte k väčšej dezintegrácii a upevneniu identitárnych hraníc Kataláncov, ktorí, preferujú vlastný, osobitý spôsob zábavy a prezentovania svojich kultúrnych špecifik. A tak, po akomsi preskúmaní tohto historického a v istom zmysle periférneho regiónu môžeme konštatovať, že disponuje rôznorodými odlišnosťami, osobitosťami, špecifikami – kultúrnymi, ekonomickými a politickými. Prostredníctvom vyššie uvedených konštatácií či skúmaní možno preukázať, že odtrhnutie sa katalánskeho regiónu od zvyšku Španielska bude rezonovať v diškurzoch ešte veľmi dlhú dobu (samozrejme, až kým sa ich sen nestane realitou...). Podľa nášho názoru za týchto okolností by bolo najrozumnejšie viesť odbornú diskusiu o možnosti federatívneho usporiadania Španielskeho kráľovstva (*Brandes*, 2019, s. 787).

V tom prípade by došlo k zmene rozloženia politických právomocí; Katalánci by si vydobyl predovšetkým lepšie ekonomické podmienky pri redistribúcií rozpočtu medzi jednotlivé oblasti. Takisto by sa zmenil charakter hraníc. V súčasnosti môžeme registrovať, podľa nášho názoru, štyri scenáre zmeny charakteru hraníc medzi Barcelonou a Madridom. Žiadny z nich pri tom nemožno dopredu vylúčiť ako nepravdepodobný.

Prvým scenárom je trvalé ovládnutie katalánskeho regiónu zo strany madridskej centrálnej vlády. Článok 155 pojednáva o tom, že španielska vláda má právomoc ovládnuť, resp. obmedziť autonómiu regiónu v prípade, ak by dochádzalo k porušovaniu ústavného poriadku. Ako nám ale ukázala minulosť, ani počas tvrdej diktátorskej vlády sa Katalánci separatistickej idey nezriekli. Nová hranica by tak dostala prívlastok, resp. charakter reliktnéj (pozostatkovej). Odstránili by sa „duševné“ a „identitárne“ hranice medzi stranami sporu a začal by tak proces postupnej integrácie katalánskej society do španielskej s cieľom vytvoriť homogénny jednotný španielsky národ, niečo na spôsob etnicky čistého národa a štátu, presne tak, ako to stanovuje ústava. Nepochybne Španieli alias Madridčania sú zástancami tohto scenára. Dôkazom tohto tvrdenia je fakt, že dňa 14. októbra 2019 Španielsky najvyšší súd odsúdil na dlhoročné tresty bývalých katalánskych lídrov za pokus o vyhlásenie nezávislosti. Medzi odsúdenými je napríklad bývalý katalánsky vicepremiér Oriol Junqueras (13 rokov ne-

---

ústneho a nehmotného dedičstva ľudstva v UNESCO (Slovácký, 2018).

podmienečne), pričom expremiér Carles Puigdemont sa pred španielskou justíciou ukrýva v zahraničí (Chceli, 2019).

Druhým scenárom je odtrhnutie sa Katalánska od Španielska a vytvorenie samostatnej geograficko-politickej štátnej jednotky, napr. Katalánskej republiky, ktorá má svoju historickú skúsenosť a podľa mnohých aj budúcnosť. Pre hranicu by to zo začiatku znamenalo úplnú zmenu súčasného charakteru. Šlo by totiž o tzv. „tvrdý“ typ hranice, nakoľko Katalánsko by sprvu nebolo členom EÚ, Eurozóny ani Schengenu. Teoreticky by vznikol obdobný problém, aký je medzi Severným Írskom a Írskom v kontexte Brexitu. Táto zmena charakteru hraníc by bola stratová pre oba celky. Španielsko by prišlo o 20 % z rozpočtu HDP, pričom Katalánsko by utrpelo najmä poklesom príjmov z turistického ruchu, na ktorom stojí väčšina ekonomiky. Pokiaľ by sa nevyriešili tieto náležitosti, tak by tým utrpeli oba celky. Pri zavedení „tvrdej“ hranice by mohla byť ohrozená aj katalánska cezhraničná kooperácia s juhofrancúzskymi regiónmi, čo by opätovne znamenalo zníženie hospodárskeho rozvoja. Naopak by sa ale upokojili nacionálne nálady v Katalánsku, hoc by to bolo na úkor ekonomických ukazovateľov. Takisto by mohlo dôjsť ak k tzv. efektu odcudzenia (Duleba a kol., 2017, s. 14).

Tretím scenárom, podľa nás z pohľadu uspokojenia oboch strán najlepším, by bolo zrušenie unitárneho charakteru štátu a vytvorenie federatívneho modelu tak, ako to môžeme badať napr. v Nemecku, Rakúsku či Belgicku. Do tohto scenára by bolo vhodné implementovať aj bod o zrušení kráľovstva, ktoré by bolo nahradené republikou s priamou voľbou prezidenta, aby nedochádzalo k centralizácii moci v rukách potenciálne možného budúceho španielskeho ústavného činiteľa. Táto cesta by zmenila charakter súčasných hraníc minimálne, nakoľko by došlo len k zmenám v prerozdelení politických právomocí. Hranice by de facto ostali také, aké v súčasnosti sú. Došlo by len k posilneniu suverenity, resp. autonómnosti historických regiónov. Vzájomná kooperácia (napr. aj cezhraničného charakteru) by ostala nenarušená. Aj keď vďaka Madridskej konvencii síce môžu lokálni lídri uzatvárať cezhraničné partnerstvá, no vďaka väčšej politickej participácii by si eventuálne mohli katalánski predstavitelia poskytnúť viac peňazí zo spo-

ločného rozpočtu na takéto akcie a neboli by len prihliadajúcimi „divákmi“ v procese pre-rozdeľovania financií zo strany centra.

Posledným možným scenárom podľa nášho názoru, by bolo vrátenie statusu quo spreď roka 2010, kedy ústavný súd v Španielsku rozhodol o zrušení štatútu národa pre historické regióny, pričom ho nahradil pojmom národnosť. Tam tkvelo najväčšie rozhorčenie katalánskych predstaviteľov, pričom olej do ohňa prilial aj zákaz katalánčiny v španielskom parlamente. Z pohľadu hraníc by to znamenalo dezintegrovačný postup po predchádzajúcom integračnom (mysliac po aktivácii čl. 155), avšak miera kooperácie by zostala zrejme nemenná. Ak naše tvrdenia zovšeobecníme, najideálnejším a najpokojnejším scenárom by podľa nás bol buď č. 3 alebo č. 4. V oboch prípadoch by však nemuselo dôjsť k plnohodnotnému uspokojeniu predstáv sporných strán. Z politického hľadiska v kontexte náročnosti realizácie a dopadov ako najhorší scenár považujeme úplné odtrhnutie sa katalánskeho regiónu z vyššie uvedených dôvodov.

Fenomén hranice tak má svoje opodstatnenie aj pri analýze tejto problematiky, aj keď sme sa skôr pohybovali v rovine „duchovnej“ hranice t. j. hranice v mysliach ľudí. Problematika identity, resp. emocionálneho borderingu však hrá obrovskú rolu aj pri utváraní fyzických hraníc, nakoľko tie v konečnom dôsledku tvoria samotní ľudia. Štát nie je homogénnou spoločnosťou, dvojnásobne to platí v prípade Španielskeho kráľovstva. Preto je nutná široká diskusia na problémy týkajúce sa identity a právomocí, pretože neriešený problém môže v budúcnosti prerásť do podoby demokraticky neriešiteľného problému.

Vo vzťahu k vyššie uvedeným problémom si dovoľíme vysloviť konštatovanie, že na normalizáciu vzťahov medzi stranami konfliktu je nepochybne potrebná federalizácia Španielska. Takisto je dôležité uviesť, že Katalánsko nie je jediným regiónom túžiacim po samostatnosti, pričom nemožno vylúčiť, že sa „okruh“ žiadateľov o poskytnutie väčšej autonómie nebude rozširovať. Tento záver sme vyvodili aj na základe nepochybniteľnej rozdielnosti medzi Španielmi a Kataláncami; dokázali sme, že Katalánci rozhodne nie sú etnikom, ale „plnokrvným“, ibaže utláčaným národom. Splňajú totižto všetky znaky, ktoré národ charakterizujú. Podľa kritérií britského politológa Andrewa

Heywooda národ má vykazovať spoločný jazyk, náboženstvo, etnickú jednotu, kultúrnu jednotu a spoločné dejiny,⁵ ktorými Katalánsko rozhodne disponuje, pričom pripomínáme, že už v minulosti samostatným územno-politickým útvarom bolo (Heywood, 2008, s.164 - 167). Ako uvádza nemecký filozof Johann Gottfried von Herder, každý národ (ktorý je vymedzený jazykom, vlasťou a ľudovou kultúrou), má svojho prapôvodného ducha, a z toho dôvodu má teda právo na autonómiu (Kissinger, 2016, s. 80).

Samozrejme ale nemôžeme opomenúť ani promadридský tábor v Katalánsku. V kľúčových regionálnych voľbách v roku 2017 síce zvíťazili pri rekordnej 82 % účasti voličov separatisti, avšak výborný výsledok zaznamenali aj odporcovia nezávislosti združení v strane Občania (Ciutadans). Trojica separatistických strán získala dovedna 48 %, čo nepredstavuje ani polovicu, no postačilo im to k dosiahnutiu tesnej väčšiny v parlamente. Ako však uviedol odborník na dejiny Katalánska z univerzity v Cardiffe Andrew Dowling: „Nezávislosť zvíťazila podobným spôsobom ako v roku 2015: na počet kresiel, ale nie na počet hlasov“ (Katalánci, 2017).

Bude veľmi zaujímavé sledovať vývoj týchto vzťahov z pohľadu border studies aj v budúcnosti, nakoľko násilnosti a protesty stále neutíchajú, pričom na politickej stabilite nepridáva ani patová politická situácia v Španielsku, i korupčné škandály. Fenomén hranice sa tak bude jednoznačne podieľať na politickom vývoji krajiny, pričom zrejme bude nutné pristúpiť k transformácii hraníc medzi Madridom a Barcelonou.

Záver

Prostredníctvom našej práce sme predstavili analýzu a prognózu vývoja bilaterálnych vzťahov medzi Španielskym kráľovstvom a katalánskym autonómym regiónom usilujúceho sa o obnovenie svojej úplnej suverenity a nezávislosti. Postupne sme zanalyzovali národné, politické a kultúrne symboly Kataláncov ako aj ich históriu podmienenú mnohými súbojmi

o implementáciu ich práva na sebaurčenie. Práca je zameraná na kontexte hranice, ktorá je ústredným objektom nášho skúmania. Naším hlavným záverom je skutočnosť, že na normalizáciu vzťahov medzi týmito stranami je nepochybne potrebná federalizácia Španielska. Tento záver sme vyvodili na základe skutočnosti, že sa nám podarilo dokázať rozdielnosť medzi Španielmi a Kataláncami, pričom sme dokázali, že Katalánci rozhodne nie sú etnikom, ale plnohodnotným utláčaným národom.

Literatúra

- BRANDES, S.: *Trophies and Torphobes: The Politics of Bulls and Bullfights in Contemporary Spain*, 2019. Dostupné na internete: <https://anthropology.berkeley.edu/sites/default/files/brandes_on_politics_of_bullfight_s.pdf> [18/11/2019].
- COLOMINA, J.: *The Seiiyerai A Flag that made history*, 2019. Dostupné na internete: <http://internationalcongressesofvexillology-proceedingsandreports.yolasite.com/resources/11th_Madrid/21%20Colomina.pdf> [18/11/2019].
- Constitution, 2018. Dostupné na internete: <http://www.congreso.es/portal/page/portal/Congreso/Congreso/Hist_Normas/Norm/const_espa_texto_ingles_0.pdf> [17/9/2019].
- Creus de Sant Jordi, 2019. Dostupné na internete: <https://presidencia.gencat.cat/es/ambits_d_actuacio/premis/creus-de-sant-jordi/index.html> [18/11/2019].
- DULEBA, A.; kol.: *Hranice a cezhraničná spolupráca*. Prešov: ADIN s.r.o. 2017.
- ERICKSON, A.: *Catalonia's independence vote: What you need to know*, 2017. Dostupné na internete: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2017/09/30/catalonia-independence-referendum-spain/?utm_term=.52ce7a1a4cba> [16/9/2019].
- Gigantes, 2019. Dostupné na internete: <<https://www.barcelona.cat/culturapopular/es/ambitos-festivos/imaginaria-festiva/gigantes>> [18/11/2019].

⁵ Hypotetickým modelom usporiadania medzinárodných vzťahov ktorý by komplexne zohľadňoval identitárne hranice je koncept predstavený Alfredom Henrym Heinekenom. Bližšie pozri: Jacobs, 2010.

- HARGREAVES, J.: Freedom for Catalonia? Catalan Nationalism, Spanish Identity and the Barcelona Olympic Games. Cambridge: Cambridge University Press. 2000.
- HEYWOOD, A.: Politické ideologie. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o. 2008.
- Charta Organizace Spojených Národů, 2018. Dostupné na internete: <<https://cloud1.edupage.org/cloud/Charta-OSN.pdf?z%3A2QVVF9gstAiik%2Fbn%2BwNv8SDBWpI5UgUjEWZdkh9SYqGevsuB7UjGvIze8dNIhhd>> [17/9/2019].
- Chceli nezávislosť Katalánska, odsúdili ich na dlhoročné väzenie, 2019. Dostupné na internete: <<https://www.ta3.com/clanok/1166689/chceli-nezavislost-katalanska-odsudili-ich-na-dlhorocne-vazenie.html>> [14/10/2019].
- CHMELÁR, E.: Chmelár: V EÚ máme politických väzňov, zrádzajú sa princípy demokracie. Je to podobné, ako keby v Uhorsku 19. storočia zatkli predsedu SNS a Matice slovenskej, 2017. Dostupné na internete: <<http://www.srspol.sk/clanek-chmelar-v-eu-mame-politickych-vaznov-zradzaju-sa-principy-demokracie-je-to-podobne-ako-keby-v-uhorsku-19-storocia-zatkli-predsedu-sns-a-matice-slovenskej-15267.html>> [16/9/2019].
- JACOBS, F.: My Kingdom for a Beer? Heineken's Eurotopia, 2010. Dostupné na internete: <<https://bigthink.com/strange-maps/386-my-kingdom-for-a-beer-heinekens-eurotopia>> [26/10/2019].
- Katalánsko. „Stát ve státě“, který se nevzdává myšlenky na samostatnost, 2017. Dostupné na internete: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/2231155-katalansko-stat-ve-state-ktery-se-nevzdava-myslenky-na-samostatnost>> [16/9/2019].
- Katalánci si zvolili parlament: Víťazstvo oslavujú stúpenci aj odporcovia nezávislosti, 2017. Dostupné na internete: <<https://www.etrend.sk/ekonomika/katalanci-si-zvolili-novy-parlament-vitazstvo-oslavuju-stupenci-aj-odporcovia-nezavislosti.html>> [26/10/2019].
- Katalánske referendum: proč nastalo a co se bude dít dále?, 2017. Dostupné na internete: <<https://diplomacka-akademie.cz/katalanske-referendum-proc-nastalo-a-co-se-bude-dit-dale/>> [18/11/2019].
- KISSINGER, H.: Uspořádání světa. Státní zájmy, konflikty a mocenská rovnováha. Praha: Prostor 2016.
- KOVÁČIKOVÁ, S.: Katalánske referendum sa skončilo, stovky ľudí sú zranené (minúta po minúte), 2017. Dostupné na internete: <<https://svet.sme.sk/c/20661807/katalanci-prichadzaju-k-volebnym-miestnostiam-odovzdaju-hlasy-v-referende.html>> [28/9/2019].
- Los 'castells', Patrimonio de la Humanidad, 2010. Dostupné na internete: <https://elpais.com/cultura/2010/11/16/actualidad/1289862002_850215.html> [18/11/2019].
- Pi de les Tres Branques II (Pi Jove), 2019. Dostupné na internete: <http://parcsnaturals.gencat.cat/ca/coneix-eu-nos/arbres-monuments/am_arbres_monumentals_fitxes/bergueda/pi_de_les_tres_branques_ii/> [18/11/2019].
- PONC, M.: The four Catalan republics: 1641, 1873, 1931 and 1934, 2017. Dostupné na internete: <https://www.elnacional.cat/en/culture/our-catalan-republics-marcepons_194937_102.html> [18/11/2019].
- Population density, 2017. Dostupné na internete: <<https://www.idescat.cat/pub/?id=aec&n=249&lang=en>> [17/9/2019].
- Prečo chce Katalánsko silou-mocou svoju samostatnosť, 2017. Dostupné na internete: <<https://www.etrend.sk/ekonomika/prec-o-chce-katalansko-silou-mocou-svoju-samostatnost.html>> [17/9/2019].
- SANT, E.: How do Catalan students narrate the history of Catalonia when they finish primary education? McGill Journal of Education, Vol.50, No. 2/3 Spring/Fall (2015), s.345.
- SCOTT, J.: State of the Debate Report D6 (WP 1). EUBORDERREGIONS 2011.
- Slovácky Verbuňk. Představení, 2018. Dostupné na internete: <<http://www.unesco-czech.cz/slovacky-verbunk/predstaveni/>> [17/9/2019].

- Španielsko pozastaví Katalánsku autonómiu, 2017. Dostupné na internete:
<<https://svet.sme.sk/c/20675860/katalansky-premier-nemieni-ustupit-poziadavkam-madridu.html?ref=av-left>> [16/9/2019].
- ŠTRBA, P.: Katalánci žijú so Španielmi viac ako päť storočí. Prečo je problém práve teraz?, 2017. Dostupné na internete:
<<https://svet.sme.sk/c/20662986/katalanci-ziju-so-spanielmi-viac-ako-pat-storoci-preco-je-problem-prave-teraz.html>> [16/9/2019].
- The Generalitat of Catalonia. More than 650 years of Catalan government, 2018. Dostupné na internete:
<<https://www.barcelonas.com/generalitat-of-catalonia.html>> [18/11/2019].
- The Spanish Crisis in Iberia: Catalonia and Portugal, 2019. Dostupné na internete:
<<https://publishing.cdlib.org/ucpressebooks/view?docId=ft500006j4&chunk.id=s1.4.17&toc.depth=100&brand=ucpress>> [18/11/2019].
- TRUETA, M.: Bulls and donkeys. National identity and symbols in Catalonia and Spain, 2008. Dostupné na internete:
<<https://www.anglo-catalan.org/downloads/joan-gili-memorial-lectures/lecture10.pdf>> [18/11/2019].
- V Katalánsku zakázali býčie zápasy, 2010. Dostupné na internete:
<<https://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/207103-v-katalansku-zakazali-byci-zapasy.html>> [17/9/2019].
- Vibria de Barcelona, 2019. Dostupné na internete:
<<https://www.barcelona.cat/culturapopular/en/festivals/festival-imagery/bestiari/vibria-de-barcelona>> [18/11/2019].